

חודש האתגרים והנחישות

28.08.2025 | שבת מאיר בן שבת written by

הודעת מדינות ה-E3 - צרפת, בריטניה וגרמניה ☒ על הפעלת מנגנון הסנאפבק להחזרת העיצומים של האו"ם נגד איראן היא בשורה טובה לכל מי שמייחל לנפילתו של המשטר האסלאמי הקיצוני, או לפחות להחלשתו. אך עדיין נראה שהמדינות האירופיות תופסות מהלך זה כאיום וכמנוף לחץ להחזרת טהרן למסלול ההסדרי, ולא כצעד מעשי.

השיחות שקיימו השבוע סגני שרי החוץ של ה-E3 עם עמיתם מטהרן, בניסיון לפתור את המחלוקת בנושא הגרעין האיראני, הסתיימו ללא תוצאות. בהמשך לכך הזהירו דוברי המשטר מפני האפשרות שהאירופים יפעילו את מנגנון הסנאפבק: "אם משהו כזה יקרה, יהיו לכך השלכות עליהם", אמרו האיראנים.

כנהוג במחוזותינו, המשא ומתן האמיתי מתחיל רק כאשר השוט מונף. במקרה שלנו ☒ מרגע שהבקשה הרשמית להפעלת מנגנון העיצומים תוגש למועצת הביטחון. או אז תתחיל ספירתם של שלושים יום עד למימוש ההחלטה, אלא אם אחת השותפות האחרות להסכם ☒ רוסיה או סין ☒ תצליח לגבש נוסחה מוסכמת שתאריך את פרק הזמן הזה.

כזכור, הסכם הגרעין מ-2015 (JCPOA) מעוגן בהחלטה של מועצת הביטחון של האו"ם, ונקבע בו מנגנון ייחודי, הסנאפבק, שמסדיר את האופן שבו יוחזרו העיצומים של האו"ם על איראן במקרה של הפרה מהותית מצידה. תוקפו של סעיף זה צפוי לפוג ב-18 באוקטובר השנה, ולשם הפעלתו נדרש מתן התראה של שלושים יום, נוסף לקביעה ☒ שכבר ניתנה על ידי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית (סבא"א) ☒ כי איראן איננה מכבדת את התחייבויותיה בהסכם.

בחלוף שלושים יום מרגע הפעלתו של סעיף הסנאפבק, כל העיצומים של האו"ם שהוטלו על טהרן לפני ההסכם ההוא אמורים לחזור לתוקף אלא אם מועצת הביטחון תאשר בצעד יזום החלטה שמאריכה את תוקף ההקלות עליהם. לבריטניה וצרפת סמכות וטו על החלטה כזו מתוקף מעמדן במועצת הביטחון, ומאחר שהן יוזמות את הפעלת המנגנון ☒ יש להניח כי יסכלו החלטה כזאת.

אם מנגנון הסנאפבק יופעל, העיצומים על איראן יכללו אמברגו נשק; איסור על העשרה ועיבוד מחדש של אורניום; איסור על עיסוק בטילים בליסטיים בעלי יכולת לשאת ראשי נפץ גרעיניים ועל העברת טכנולוגיה הקשורה לטילים בליסטיים; הקפאת נכסים איראניים ברחבי העולם; איסור כניסה של אישים איראנים וחברות איראניות למדינות שונות; וכן אישור למדינות לבצע חיפושים על מטוסים וספינות של חברות תעופה וספנות איראניות, כדי לוודא שאין בהם סחורות אסורות.

תעשיית הטילים של איראן, שהסיכונים שנשקפים ממנה הומחשו היטב באירועי השנה שחלפה,

ממשיכה לאיים על ישראל ² ולא רק עליה. רק בימים האחרונים אישר שר ההגנה האיראני החדש בקולו כי איראן עוסקת כל הזמן בייצור נשק וטילים, ו"אפילו ממש עכשיו". גם הטילים שמשוגרים עלינו בקצב של פעם או פעמיים בשבוע על ידי החות'ים מתימן הם מתוצרת איראן.

בערוץ הטלגרם "חדשות איראן" פורסם דו"ח חדש של לשכת הסחר באיראן, שבו מוצגות ההשפעות האפשריות של חידוש העיצומים על הכלכלה האיראנית. בין השאר: זינוק באינפלציה משיעור של כ-50 אחוזים כיום ליותר מ-90 אחוזים בתרחיש החמור; עלייה באבטלה מ-9.6 אחוזים כיום ל-14 אחוזים בתרחיש החמור; שחיקה בשיעור של כ-40 אחוזים מההכנסות על מכירת נפט; ירידה משמעותית בהשקעות הזרות; וצניחה בערך הכולל של שוק ההון. מדובר במהלך שנזקו צפוי להיות קשה ביותר לכלכלה האיראנית, שכבר כיום סובלת מחולאים רבים.

ישראל חייבת למצות את השפעת הממשל האמריקני על מדינות ה-E3 בנושא הזה. התנהלותה של איראן מבססת הצדקה מלאה לחידוש העיצומים עליה. תהיה זו החמצה להשתמש באפשרות זו רק בשביל לאלץ אותה להיכנס למסלול הסדרי, לאחר שהוכיחה פעם אחר פעם כי היא לא מכבדת את ההסכמים איתה.

במקום זאת, הגיע הזמן להנחית את השוט על גבו של המשטר. לאחר המכה הצבאית שחטף והמשרבים הפנימיים הקשים שפוקדים אותו, אפשר שהחזרת העיצומים המשתקים תוביל ³ גם אם לא באופן מיידי ⁴ להישג החשוב ביותר במאבק עם משטר הרשע האיראני: ערעור יציבותו.

להתעורר מחלום "החומוס בדמשק"

ההישגים המרשימים של ישראל בשנתיים האחרונות עדיין לא חלוטים. מוקדם, אם בכלל נכון באזורנו, להשליך את יהבנו על "המעשה המדיני". כדאי לצנן גם את ההתלהבות מהחומוס בדמשק ומהקולות השפויים שנשמעים כרגע מצד הממשל הלבנוני. הכול עדיין טרי וראשוני.

המעבר החד והמהיר מדיבורים על ניגוב חומוס בדמשק לדיווחים על פעולות צבאיות ישראליות בפאתי הבירה הסורית ממחיש את המצב הנזיל לא רק ביחסים עם סוריה, אלא גם בשאר הזירות הפתוחות.

המאפיין העיקרי המשותף לכולן: חוסר יציבות שמאפשר תנודתיות מהירה בין מצבי קצה. ההישגים הדרמטיים של ישראל יצרו מציאות חדשה, ובחלק מהזירות היא עדיין בהתהוות. על כל פנים, סדר חדש עדיין לא התקבע.

האתגר במציאות כזו הוא לשמר את ההישגים, להכשיל את מאמצי האויב לכרסם בהם, ולנצל זאת כדי לעגן את כללי המשחק החדשים. מצב זה מותח עד הקצה את הקשב ואת היכולות של מערכת הביטחון ושל הצמרת המדינית, מחייב גמישות ויכולת להגיב במהירות, ומאתגר את הרצון הבסיסי לפתח שגרה יציבה, תכנון סדור ותהליכים ממוסדים. עם זאת, זהו שלב בלתי נמנע במאמץ לעיצוב הסדר החדש. הניסיון לקצר את הדרך באמצעות הסדרים מפוקפקים או

הסכמי בוסר עלול להיות יקר מדי.

בעולם וגם בישראל מיהרו לעבור לסדר היום על ההתקפות הברבריות נגד הדרוזים בסוריה בידי תומכי המשטר בדמשק. אירועים אלה סיפקו המחשה לאתגרים הפנימיים הסבוכים במדינה השסועה הזו, שישראל מבקשת לכונן איתה יחסים. הם הזכירו לנו ולשאר העולם איך נראה הבייס של השליט המעונב החדש, שבחודש הקרוב צפוי לנאום על בימת עזרת האו"ם.

גם מי שמאמין שאחמד א־שרע מיצה את פרק הג'יהאד בחייו וראה את האור בנתיב המדינאות המפוכחת והשקולה, מבין כעת איך נראה בסיס הכוח שלו [?] וממילא גם את מרחב הגמישות המצומצם שיש לשליט הזה.

קשה להניח שחבורת הג'יהאדיסטים שעוטפת אותו זנחה את החזון להקמתה של מדינת הלכה סונית קיצונית באזור א־שאם.

מצבה הקשה של סוריה והתלות שלה בסיוע חיצוני הובילו את ה"בייס" להכרה שכדאי לתת לו את האפשרות לשחק את המשחק ולהשמיע את הזמירות שהמערב אוהב לשמוע. קשה להעריך כמה זמן זה יימשך ומה הקווים האדומים להתנהגותו בתוך המשחק הזה. תקוות חלק מתומכי התהליך הזה היא שהצרכים הרבים של סוריה יאלצו את תומכי הג'יהאד להגדיל את האשראי למוחמד אלג'ולני, ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

אולם התרחיש הסביר יותר הוא שאם ג'ולני יתנתק לחלוטין מחזון המדינה האסלאמית, הוא יאבד את תומכיו. האופוזיציה הפנימית שתקום אז מתוכם תאיים על שרידותו, כשליט או בכלל. לכל הפחות הוא ינסה למנוע תרחיש כזה על ידי שילוב של "מקלות וגזרים" ובאמצעות מענה מסוים מעת לעת לתאוות יצר הג'יהאד. זהו תרחיש שחייב להיות מונח על שולחן הדיונים לקראת גיבושם של הסדרים עם סוריה.

בשום אופן אין בו כדי למנוע מישראל לנצל את חולשתו הנוכחית של השליט הסורי ואת נכונותו לשלם תמורת לגיטימציה ומשאבים חיצוניים. לצד זאת, תרחיש זה יבטיח התבוננות מפוכחת וכיול הציפיות בצד הישראלי, כדי שאינטרסים אחרים של ישראל לא יידחו באופן אוטומטי רק בגלל הלהיטות להסכם.

מהלכים צבאיים עשויים דווקא לסייע בהבהרת הקווים האדומים שלה, ובפני עצמם יוכלו להוות גם מנוף לחץ לקידום ההסדרים. מכל מקום, לנוכח מעמדה המחודש של ישראל כמעצמה אזורית ועל רקע השאיפות של טורקיה באזור, ישראל לא יכולה להחשות מול שינויים ביחסי הכוחות באזורים בעלי חשיבות אסטרטגית בשבילה. היא גם לא יכולה להתפשר על נוכחותה ופעילותה הביטחונית. זה מה שיקבע את מעמדה ויבטיח את ביטחונה במזרח התיכון החדש־ישן שבו אנו חיים.

נקודת הציון הבאה בלו"ז המדיני של נתניהו: נסיעתו לנאום בסוף החודש בעזרת האו"ם, שם

כנראה ייפגש שוב עם טראמפ לדיון על חזונו למזרח התיכון החדש.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 29.08.2025.